చుక్కమ్మ

అమరావతి యింకా మూడుమైళ్ళుంది. వడ్డున వరసగాచేలూ, అక్కడక్కడ చెట్ల గుబుర్లూ తప్ప ఇంకేమీలేవు. చక్కని గాలి వుండడం వల్ల ఆ వుదయం పడవ నీళ్ళమీద తేలి పోతోంది. యెండ తెరచాపమీద యిటూ అటూ ఆడుతోంది. గట్టు దగ్గిరిగా పడవ నడుస్తోంది. ఒక దిబ్బ మలుపు తిరిగాము. చిన్న తోటా, పొలము, ఆ మధ్య గుడిశా కనపడ్డాయి. ఒక ఫర్లాంగు దూరంలో ఏదో పల్లె వున్నట్టుంది గాని కనపట్టంలేదు. మా పడవ దగ్గిరికి రాగానే గుడిశలోంచి వొకామె వొడ్డుకి పరుగెత్తుకొచ్చింది. పైటకొంగు విసురుతో మమ్మల్ని కేకేసింది. వెనక ఇద్దరు పిల్లలు వచ్చి మా పడవని నిదానంగా కళ్ళు విప్పి చూస్తున్నారు. ఆమెకీ చీరెతప్ప, రవిక కూడాలేదు. ఆ చీరెని చూస్తేనే ఆమె బీదతనం తెలుస్తోంది.

"అన్నా ! కాస్త వడ్డుకి పట్టండి."

"యెందుకు ?" అని చుక్కాని పట్టుకుని, తన చుట్ట పొగశక్తితో పడవని నడుపుతున్నట్టు కూచున్న మా సరంగు కేకేశాడు.

"నా గేదే గోతులోపడ్డది. అన్నా అన్నా, ఒక చెయ్యి సాయం పట్టి పైకితీసి పోదురూ, మీ కెంతన్నా పుణ్యముంటుంది."

"వూళ్ళో వాళ్ళని రమ్మను ! మా పడవకి అదేపనా ?"

"గోతులోపడ్డ గేదెల్ని లేవదీస్తోవుంటే బాగానే చేరుకుంటాము బెజవాడ" అన్నాడు మా వర్తకుడు, అతనికి బహు తొందరగా వుంది ప్రయాణం మొదటినించీ కూడా.

"వూళ్ళో వాళ్ళు మా పొలానికిరారు. రెండు రోజుల్నించి అరుస్తోంది నాయనా, అది చస్తే యింక యీ బిడ్డ లిద్దరూ చావ్వలసిందే."

"పాపం! ఆడది, వంటరిది ఆ మాత్రం సహాయం చెయ్యరాదుటోయ్" అన్నాడు సర్వభద్రం.

"మీకేం చెబుతారు; ఆ గేదెనీ యెవరెత్తుతారు, మొదలు పెట్టామంటే వదులుతుందా? కూలియియ్యకుండా పని చేయించుకునే యెత్తు."

"చూడు వాళ్ళ కఠినత్వం, సుబ్రమణ్యం;" అన్నాడు సర్వభద్రం.

"నిర్దయ కాదు, వాళ్ళనే మాట నిజమే. ఈ ఆడవాళ్ళు దొంగలు నేను చాలా చూశాను యిట్లాంటి టక్కరి వేషాలు."

"ఎప్పుడూ నువ్వు అట్లానే అంటావు, చూడు యెట్లా అరుస్తోందో! ఆమె కళ్ళల్లో దీనత్వంచూస్తే జాలి వెయ్యదూ! చూడు ఆ అరుపు ఎంత నిస్సహాయంగా వుందో; పోనీ, ఆ పిల్లలో, వాళ్ళు అమాయకులు కారూ?"

"కళ్ళలో దీనత్వం! ఆడదానికి చూపులకి హృదయంలో దీనత్వం వుండనక్కర్లేదు. అసహాయమంటావా, ఆ అసహాయత్వంవల్లనే అవసరం లేని సహాయమంతా పొందుతారు. పైగా యీ మొగాళ్ళు మమ్మల్ని అధోగతిలో వుంచారని మీటింగులు. నాకు చెప్పకు యీ ఆడవాళ్ళ సంగతి."

"ఈ పొలాల్లో వాళ్ళు కారుకదా ఆ మీటింగులు చేసేది ?"

"వాళ్ళ వెనక వీళ్ళూ మొదలు పెడతారు."

"అన్నా నీ కడుపున పుడతా, నా గేదెని బతికించు. నా పిల్లలు అన్యాయంగా మాడి చచ్చిపోతారు. వెళ్ళిపోకు నాయనా, నీకు కూలికి ధాన్యమిచ్చుకుంటా పోనీ."

సరంగు చెవుల్లో సీసం పోసుకున్నట్టున్నాడు. ఆమె ఆర్తనాదం, సుబ్రమణ్యానికి సంగీతంలాగుంది, వర్తకుడు పడవని తన తొందరతో నట్టేట్లోకి నెట్టాలని చూస్తున్నాడు.

"థూ ! యేట్లో దూకి యీదుకుంటూపోతాను" అన్నాడు సర్వభద్రం.

బస్తామీద జార్లపడి, స్త్రీలని ద్వేషించి సుబ్రమణ్యం యేమనుకున్నాడో యేమో! చప్పున కూచుని గట్టువంక చూశాడు. "ఇదిగో సరంగూ! నేనిక్కడ దిగతలచుకున్నాను, ఒడ్డుకి పట్టు" అన్నాడు తటాలున

"ఇక్కడా, బెజవాడు వెడతా నన్నారే !"

"వెళ్ళను."

సుబ్రమణ్యాన్ని చూస్తే వాళ్ళకి భయం. వాడి పెద్ద గొంతూ, వాడి డబ్బు నిర్లక్ష్యమూ.

"ఏం పిచ్చి అయ్యా ! సరే పదండి. కానినేనుమాత్రం గేదెను మోసేది వుత్తది." అని పడవని వొడ్డుకి పట్టాడు.

"మేము పోతాం" అన్నాడు యింకోడు.

"ఏమయ్యా ఎవరూ రారా సహాయం ?" అన్నాడు సుబ్రమణ్యం. ఇంకోడు దిగాడు మాతో.

"ఇదిగో నలుగురం దిగాము. పడవవాళ్లూ, మీరు మాతో వస్తే ఐదునిమిషాల్లో ఆ గేదెని బైటపడేసి వస్తాం. కాకపోతే మమ్మల్ని వదులుకుపోండి". దాంతోపడవవాళ్ళ కాపీనం జయించింది. అందరూనడిచారు. గొయ్యి చాలా పెద్దది. అడుగున ఏముందో కనపడదు. చుట్టూ చెట్లు పెరిగాయి. మోకులు తీసుకొచ్చాము. కాని గేదెకి కట్టడమెట్లా ? "ఇది సాధ్యమయే పనికాదయ్యా, పోదాం రండి."

అసాధ్యంగా వుంది. కాని ఏదో మొగాడివల్లే వచ్చి వెనక్కి పోవడం, ఇద్దరు పిల్లల్నీ, ఆ కన్నీళ్ళతో చూసే ఆడదాన్ని వదిలి. సర్వభద్రం చొక్కా తీస్తున్నాడు.

"ఏమిటది ?"

"నేను దిగుతాను."

"వద్దు నాయనా. పోనీలెండి గేదెపోతే...." అంది చుక్కమ్మ.

సర్వభద్రం మాట్లాడలేదు. మోకుతో అతన్ని దించారు. గేదెకి కట్టాడు. గేదెని లాగారు. అతను పైకి వచ్చేటప్పటికి వొళ్ళంతా బురద.

"పదండి"

"మీ వొళ్ళు, రండి బావి దగ్గర స్నానం చేద్దురుగాని."

అతని ప్రాణంకోసమా, గేదె ప్రాణం కోసమా, ఆ కళ్ళల్లో ఇప్పుడే వీడుతున్న ఆ భయమూ, విచారమూ ! అందరూ నడుస్తున్నారు పడవవేపు.

"నదిలో స్నానం చేస్తాను."

"వద్దు బురద నీళ్ళు, ఇక్కడే చెయ్యండి. పిండి యిస్తాను."

ఆ ప్రార్థన విని నిరాకరించలేక పోయినాడు సర్వభద్రం.

"వాళ్ళని కూడా పిలవండి" అంది ... కేకేశాడు.

"ఆ, నేను చెప్పలా, యింకేమిటి ? ఇల్లు కురుస్తోందా" అంటూ వచ్చాడు సరంగు.

"రండి! లోపలికి రండి" అంటోంది. సర్వభద్రం స్నానం చేస్తున్నాడు. తుడుచుకోడానికి బట్ట ఇచ్చింది, దొడ్లోకి వెళ్ళి. ఆమె కళ్ళలో ఎంత సిగ్గు ఎంత కృతజ్ఞత! ఈ పల్లెటూరివాళ్ళ మొహాల్లో ఎంత మాధుర్యం వుంటుందో!

అతను లోపలికి వచ్చేటప్పటికి, ఇద్దరూ కూచుని పాలు తాగుతున్నారు.

అతనికీ యిచ్చింది కాని అవి సగము మీగడా, సగం పాలూ.

"ఎంత మీగడో !" అన్నాడు.

"ఆహా యీ పాలల్లో ఒక్క తరకాలేదు. మీగడ పాలపైన తేలడం చూశాంగాని, అడుగున మునగడం చూళ్ళే దెక్కడా...."

"గోతిలో దిగినందుకు అంతమాత్రమైనా లాభం లేకపోతే....."

"మీ మగాళ్ళేమయినారమ్మా ?"

"ఆయన తూర్పు పోయినారు."

"ఎందుకు ? ఇంకో గేదెని కొనుక్కురావడానికా ?"

"జరక్క."

"పొలమూ, గొడ్డూ, బాగానే కనబడుతున్నాయే ?"

ఆమె మాట్లాడలేదు. ఎందుకో అతని హృదయములోంచి, అనురాగమూ, దయా - యెందుకో ఒకటే బాధ, ఆమెకి యిరవై యేళ్ళకంటే యెక్కువ వుండవు. ఆమె వాళ్ళముందు తలవంచిన విధంలో ఏదోనమ్రత వుంది. కళ్ళలో దయా, ప్రేమ వుంది. జాలిగా చూస్తుంది. ఆ భర్త ఏమైనాడు ? యెందుకు రాడు ?

"వూళ్ళో యెవరూ, నీ కెందుకు తోడురారు ?"

"నేను వాళ్ళకేం తోడుపడగలను ? వూరికే చేస్తారా ?"

"ఏమో విచిత్రంగా వుంది! ఆడది కష్టంలో వుంటే ఒకడూ రాడా? చిత్రమైన వూరే."

దానికి ఆమె మాట్టాడలేదు.

ఈమె వొక్కత్తా ఈ పొలం మధ్య యెట్లా వుంటోంది? వూరివాళ్ళ సహాయంలేక, యిరుగుపొరుగువాళ్ళు లేక ! కారణమేమిటో! మూల ఒక మగమూ, రాట్నమూ వున్నాయి. రంగునూళ్ళు దణ్ణాలకి వేళ్ళాడుతున్నాయి. ఆమె జీవనంచూస్తే తన గర్వమూ, అధికభావము అన్నీ మాయమై నట్టున్నాయి సర్వభద్రానికి. "ఏమి చేయగలను ఆమెకోసం! ఇట్లాటి పొలం, తోటా వుండి.... అటువంటి భార్య వుంటే? ఇంక ఏం కావాలి....." అనుకున్నాడు.

అందరూ లేచి వెడుతున్నారు. సర్వభద్రం చూడనేలేదు. ఇంకా పాలు తాగుతున్నాడు. వేడి చల్లారలేదో ఏమో !

"అయ్యలారా! దణ్ణాలు! మీకెంతో పుణ్యముంటుంది" అని వాళ్ళని పంపించి లోపలికి వచ్చి సర్వభద్రం యెదురుగా కూచుంది.

సర్వభద్రం లేచి వెడుతున్నాడు.

"మీ దేవూరండి?"

"మా వూరా! ఒకచోట నిలకడలేదు."

"మీ పేరేమిటండి?"

"నా పేరా, శేషయ్య, నీ పేరూ?"

"చుక్కమ్మ"

"చుక్కమ్మా, చల్లగా వుండు. పోయి వస్తాను."

సర్వభద్రం కాళ్ళు కదలలేదు. ఆమె లోపలికి పోక ఏదో యింకా అడిగేట్టు నుంచుంది. అతనూ కదలలేదు. ఇద్దరూ కిందికి చూస్తూ నుంచున్నారు. చేతులన్నా కదలలేదు. అట్లానే నుంచున్నాడు. వాళ్ళ హృదయభావాలు యెవరికి తెలుసు? వాళ్ళకే తెలీదు. యవ్వనం తప్ప ఆ ఇద్దరికీ ఏం సంబంధం!

"వెడతాను." మాట్లాడాడు.... కదిలాడు. అందర్నీ కలుసుకున్నాడు.

"ఏమిచ్చింది నీకు ఈ కాసేపట్లో రహస్యంగా ?" అన్నాడు సుబ్రమణ్యం రహస్యంగా.

"అసలు రారనుకున్నాము."

"మళ్ళీ గోతిలో దింపిందా ?"

"ఏం చేశారు, చెపుదూ ?" అన్నాడు సుబ్రమణ్యం మళ్ళీ.

"ఏం లేదు. నోరుముయ్యి" అన్నాడు కోపంతో సర్వభద్రం.

"ఇంతేనా ? నేనైతేనా......"

పడవ కదిలింది.

"ఆ మొగుడు ఏమైనాడంటావు ?" అన్నాడు ఒడ్డున నుంచున్న చుక్కమ్మకేసి చూస్తూ సుబ్రమణ్యం.

"ఎవత్తెతోనో పోయినాడో! చచ్చాడో!" అన్నాడు సరంగు.

"ఒక్కత్తా అట్లా కష్టాలుపడుతూ యెందుకు వుందంటావు?" అన్నాడు యింకోడు.

"కర్మ. ఎందుకంటే ఏం చెప్పను? అందమైన పిల్ల. కాని నే చూసిన వాళ్ళలో ఇదోటి లెక్కా!" అన్నాడు సుబ్రమణ్యం.

"నీ రేపల్లె రత్తమ్మకంటే బావుండలేదా?" అన్నాడు సర్వభద్రం.

"అదా! అది కుంభకర్ణుడి కూతురు. ఎక్కడ వుందో మళ్ళీ నాకు దొరికితేనా, అప్పుడు దానిపని తెలిసేది పోదూ. అది నాకెందుకు, ఒదిలి పోయిందే చాలు."

ఎవరికోసం, ఎందుకోసం, అట్లా ఆ ఒడ్డునే నుంచుంది చుక్కమ్మ. ఆ చింతచెట్టు నీడని మధ్యాన్నం దాకా... ప్రవహించే ఆ నీళ్ళకేసి చూస్తా.

2

రెండు నెలలు దాటింది. మళ్ళీ అమరావతి దాటి పడవ సాగేసరికి మధ్యాన్నం మూడు గంటయింది. నీళ్ళువిరిగి కొంచెం నీలమవుతున్నాయి. సాయంత్రపు గాలి మళ్ళింది. పడవ ప్రయాణం హాయిగా అనుభవిస్తున్నారు వున్న నలుగురూ. సర్వభద్రం గట్టునే నిదానించి చింతచెట్టుకేసి చూస్తున్నాడు. పడవ ఒడ్డుకు పట్టారు. తన చిన్నమూట, తానూ దిగి పడవని వెళ్ళిపొమ్మన్నాడు.

"ఇదేనా మీ వూరు?"

తలవూయించి గుడిశకేసి మళ్ళాడు. పడవని లోపలికి నెట్టేశారు. సర్వభద్రం చెట్టుపక్కన నుంచుని వెళ్ళేపడవకేసి చూస్తున్నాడు. పడవమీది వాళ్ళు అతనికేసి చూస్తున్నారు.

మళ్ళీ పడవని పిలిస్తే ! తన వెర్రి తనానికి తనే ఆశ్చర్యపడ్డాడు. ఎందుకు దిగినట్టు? అసలు వాళ్లు వున్నారో? వెళ్ళిపోయినారో! ఆ మొగుడు తిరిగి వచ్చివుంటే! తనవంక కొత్తగా చూస్తే ఆమె! పడవని మళ్ళీ కేకవేస్తే! ఏమైతేనేం, రేపు పడవలో పోవచ్చు. గుడిశవేపు మళ్ళీ తిరిగాడు. మెరిసే ఆ బంగారు కాంతిలో ఆనందంగా కూచున్నట్టు వున్నాయి ఆ గుడిశా, ఆ చిన్నిపాకా? ఆ దానిమ్మచెట్టూ ఎవరో వస్తున్నారని చూసి తల్లీ పిల్లలూ గుమ్మలో నుంచుని చూస్తున్నారు. అతను సమీపించగానే "ఇదేమిటి....." అని అడిగింది. అతను సంచీ దింపి....

"ఈవేపు వెడుతున్నాను. చూసివెడదామని దిగాను."

"నిజంగా మీరే! ఆవాళ ఎంత సహాయం చేశారు నాకు!" అని సంతోషంతో సిగ్గుపడ్డది.

"పడవలో వచ్చారా? వెళ్ళిపోయిందా?"

"అవును వెళ్ళిం తరవాత నాకు జ్ఞాపకమొచ్చింది, ఆ గుంటలో ఆ గేదె పడితే చుక్కమ్మకి యెవరు సాయం చేస్తారు? ఆ బావి చుట్టు ఒక దడిగా కడితే బావుండేదే అనుకుని యిలా వెడుతో దిగాను."

"అంత ఆలోచించారా! యీ బీదవాళ్ళని గురించి! నిజంగానా?"

"పిల్లలకి యివి తీసుకొచ్చాను." అని తను బెజవాడలో కొన్న బండీ, కొరడా, టోపీ అవీ సంచిలోంచి తీసియిచ్చాడు. ఆ యక్షణీ సంచిలోంచి యింకా యేయేమి తీస్తాడు అని వాళ్ళు తొంగి తొంగి ఆశ్చర్యంతో జూస్తున్నారు.

"లోపలికి రండి. మాది బీదవాళ్ళ యిల్లు."

మగ్గంమీద సగం నేస్తున్న బట్టవుంది.

"యిదే మా జీవనాధారం"

"చాలా మంచిపని"

"ఈ రంగు బాగుందా? ఇంతకన్నా సన్నని నేత నేయగలను నేను."

"ఎట్లా నేర్చుకున్నావు?"

"నేర్చుకోడమా! మా నాన్న చేసేవాడు. నాకు చిన్నప్పణ్ణించి చేతనవును".

పిల్లలు అతను యిచ్చిన వస్తువులతో ఆడుకుంటున్నారు. అతని చెల్లెళ్ళకీ, తమ్ములకీ ఇవ్వాలని కొన్న ఆట వస్తువులూ, బొమ్మలూ అవి.

"ఎంత దయవుందండీ మీకు మామీద!.... మీకు ఆకలేస్తోందా?"

"లేదు"

"వేస్తున్నా, యింటో యేమీ లేవులెండి. ఆడగాలి కనక అడిగాను. అంతే! కొంచెం పెరుగువుంది తాగడానికి."

"అక్కర్లేదు"

"ఐతే రండి. మా పొలం చూద్దురు గాని, పిల్లలు ఆడుకొంటూ వుంటారు."

అతన్ని తీసికెళ్ళి పశువులపాకా, తన రెండు గేదెలూ, గొర్రెలూ, కోళ్లూ చూపించింది. ఒకచోట ఆముదాలు, ఒకచోట చిన్న వరిమడి, పసుపు, వేరుశనగ అన్ని పంటలూ కొంచెం కొంచెంగా మళ్లువున్నాయి. గట్లపక్కన సీమచింతమొక్కల దగ్గిర ఇద్దరూ ఆగారు.

ఒక్కొక్క మడిమీద యెంతపంట వస్తుందో! అవి యెంతకి అమ్మవచ్చో! తన నెట్లా ఆడదని మోసం చెయ్య చూస్తారో! తనే వాళ్ళని ఎట్లా చివరికి మోసం చేస్తుందో నిదానంగా చెప్పింది.... ఇట్లానన్నా అతనికి మనసులో తాను కొంత ఆస్తికల దానినని తెలియచెయ్యాలని ఆ ప్రయత్నం. ఆ బాటసారి తన గురించి యేమనుకుంటే ఆమె కేమో!

"సాయంత్రమౌతోంది ఆ దడి కట్టేస్తే వచ్చిన పనీ అవుతుంది."

"అలిసి వచ్చారు, యీవాళేం చేస్తారు ? రాత్రికి వుండండి, రేపు పొద్దున్నే కట్టవచ్చు." అని ఒక గుక్కలో అనేసింది. ఎందుకు ? తన బిడియాన్ని దాచాలనా?

"సరేలే, అట్లానే బావుంటుందేమో! మధ్యాన్నికల్లా కట్టేస్తాను. మరి రాత్రికి చోటుంటుందా నాకు? బైట చలి యీ కాలంలో."

"ఎందుకు, ఆ కొట్టంలో మంచం వేస్తాను. జములు దుప్పట్లున్నాయి. మంచం మీదే పక్కేస్తాను. చలిలేకుండా యేమన్నా పైన కప్పుకోండి. నా చేత్తో చేసినవి."

ఇంటిగోడకి ఒక పటము వుంది.

"ఆయనేనా, యేమిటి! మీ ఆయన?"

"ఆ, యీ చుట్టుప్రక్కలకల్లా దర్జా పురుషుడు. అందరూ అదేఅంటారు" సర్వభద్రానికి ఆ దర్జా యేమిటో ఆ పటంలో కనపడలేదు.

"పుస్తకాలు యెంత బాగా చదువుతాడు ! అమరావతి గుడిముందు ఒక్కసారి పురాణం కూడా చెప్పాడు. అదిగాక హరికథలు చెప్పగలడు. హార్మోనియం పెట్టెలేదూ, దాంతో కీర్తనలు వాయిస్తాడు."

"మొన్న నాతో రాలా సుబ్రమణ్యం.... అతను బాగా వాయించగలడు. అతను పూనా వెళ్ళి నేర్చుకొచ్చాడు."

"ఆయన కోలాటం వెయ్యగలరు. కర్రతిప్పారంటే పాతికమందిని నిలబెడతారు."

"అహ, నిజమే?"

"అవును పాతికమందేమిటి ? నలభై మందికూడా పారిపోవలసిందే."

"అమ్మో, చాలా కష్టమే"

"ఆయన పాట కూడా బలేపాడేవారు. అందరూ ఒకటే పిలుచుకుపోయేవాళ్ళు.... కాని యేం లాభం? వాళ్ళతో కలిసి తాగుడలవాటయింది. ప్రతివాళ్ళకి ఆయనంటే యిష్టమయ్యేను."

"మరి రాడేం?"

"ఏమో యెంతదూరాన వున్నాడో! ఏం చేస్తున్నాడో"

"మరి వుత్తరం రాయడేం?"

"ఆయన రకమే అంత. అందరి మోస్తరు మనిషి ఐతేనా. వెళ్ళేప్పుడన్నారు.... 'ఏదన్నా రాయవలసినంత విశేషం తటస్థిస్తే... నాకే గొప్ప అదృష్టంపడితే రాస్తాను. లేకపోతే లేదు - నువ్వేమీ బెంగ పెట్టుకోకు" అని.

'ఏమిటి. అతను దేశాంతరాలు తిరుగుతో వుంటే, నువ్వూ పిల్లలూ యెట్లా బతుకుతారనుకున్నాడు.'

'ఏమాలోచించారో తెలీదు కాని, నాకు నేత చాతనవును, యీ పంటలున్నాయా - ఎలాగో వోలాగు నడుస్తుందని తెలుసు ఆయనకి ! అదిగాక ఆయన వున్నప్పుడూ, ఆట్టేపని చేసేవాడా, సంపాదించేవాడా, ఆటలు, పాటలు, హరికథలతోనే సరిపోయేది. అందరూ ఆయన్ని పిలుచుకు పోయేవాళ్ళే !'

ఇట్టా కూచుని యీ యిద్దరూ చిన్నవాళ్ళూ సంభాషిస్తారు. వాళ్ళ మాటలు యెవరు విన్నా బాధలేదు.... యేమీ దుర్మార్గం లేదు వాళ్ళ మనస్సుల్లో.

రాత్రి కొట్టంలో చుక్కమ్మ అతనికి పక్కవేస్తోంది. కొత్త జములు దుప్పట్లు అతను బుజాన పెట్టుకొని వెళ్ళాడు. శుభ్రంగా వూడ్చింది. నీళ్ళు చల్లింది. మంచమూ దుప్పట్లూ దులిపింది. తలకిందయెత్తు, మంచినీళ్ళు.... అన్నీ తల్లివలె దయతో ఏర్పాటు చేసింది. ఏర్పాటు చేస్తో మధ్య మధ్య యిద్దరూ కులాసాగా నవ్వుతారు, ఏ ఆదుర్దా, వ్యసనమూ, వికరమూ, లేకుండా. కాని అప్పుడప్పుడు ఆమె మౌనంగా తలవాల్చి, అతను మాట్లాడుతోవుంటే, అతని ముఖంవంక చూడకుండా వింటుండేది.

పక్కవేసి ఆమె వెడుతూవుంటే అతను వెనకనే వెళ్ళాడు. ఆమెని వెళ్ళనియ్యడం అతని స్వాధీనంలో లేనట్టుంది. ఆమె మీద ప్రేమ అంత అధికమయింది. పొడిపొడి మాటలతో తడబడే వాక్యాలతో, సిగ్గుతో, తన హృదయంలో రహస్యం ఆమెకి తెలిసేటట్టు చేశాడు. ఆమె చేతిని మెల్లిగా పట్టుకున్నప్పుడు ఆమె అతన్ని అపార్థం చేసుకోలేదు. తల వూయించి మృదువుగా నవ్వింది. చిన్నవాడు.... ఇంకా కుర్రాడు.... అందమైనవాడు... బాల్యంనించి కాయకష్టంచేసి బతికిన మోటువాడు.... అతని లాలన ఆమె అంగీకరించింది.

అతనితో బైటికి వెళ్ళి, తిరుగుతూ కిటికీలోంచి యింటి లోపలికి చూసింది. పిల్లలు సుఖంగా నిద్రపోతున్నారుకద. నిద్దట్లో దుప్పట్లని తన్నేసుకో లేదుకద.

"రండి లోపల కూచుని మాట్లాడుకుందాము. నిద్ర వచ్చిందాకా."

కాని వాళ్ళిద్దరూ మాట్లాడుతోవుంటే పిల్లలువూరికే కదులుతున్నారు. ఆ కొత్త కంఠ శబ్దాలు రాత్రులు వినడం వాళ్ళకి అలవాటులేదు. ఆడపిల్ల లేచింది. 'ఏమిటి అమ్మా !' అంది. ఏం లేదు నిద్రపో.

అక్కడ కూచుని మాట్లాడుతోవుంటే పిల్లలకి నిద్రపట్టదు. తలుపు తీసుకుని కొట్టంలోకి వెళ్ళారు. కాని ఏమీ జరగలేదు. తను బెజవాడ వెళ్ళివచ్చిన యీ నెల దినాలూ ప్రతినిమిషమూ ఆమెనే తలుచుకుంటున్నాని అతను ఆమె కళ్ళల్లోకి చూస్తో చెపుతో వున్నంతసేపూ ఒకరి చేతులు ఒకరు... వేళ్ల వేళ్ళలో కలిపి కూచున్నారు. పిల్లతనపు చేష్టలు ! వెర్రిమనుషులు ! కాని ఆ నిమిషాలు యిద్దరికి యెంత మధురంగా వున్నాయి. అప్పుడప్పుడు అతను యెండిపోయే తన పెదవుల్ని, నాలికనీ తడిచేసుకుంటున్నాడు. తన కళ్ళనెత్తి ఆమెని చూడ్డం అతని కసాధ్యమైనట్లయింది. అతని గుండె గాఢంగా కొట్టుకుంటోంది. తనకి తానే ధైర్యం తెచ్చుకోడానికి బొంగురు కంఠంతో "హుం" అంటూ వుంటాడు. కాని అతనంత తొందరపడడం అనవసరమేమో! యెదురుగా కూచుని చిరునవ్వుతో వింటుంది అతని మాటలు. ఆమెకి కూడా అతనిమీద మమతలాగే వుంది. అట్లానేకపడ్డది.... ఎందుకంటే వెళ్లిపోయేటప్పుడు అతన్ని ముద్దు పెట్టుకోనిచ్చింది. మరి చూశారా ఆ సంగతి! అతను ముద్దు పెట్టుకున్నాడు ఆమెని. అట్లా జరిగింది అది. అతనామె నేమీ అడగలేదు. వాళ్ళ పెదవులు కలుసుకున్నాయి. ఆమె వెళ్ళగానే, జములు దుప్పట్లకింద బాగా కప్పుకుని, ముడుచుకుని, ముసుగు పెట్టుకుని పడుకున్నాడు. తన హృదయంలోని మధురమైన రహస్యాన్ని లోకంనించి దాచుకోవాలని గావుల్ను అతని వుద్దేశ్యం !

మర్నాడు రాత్రినించి కొట్టంలోనే కూచుని మాట్లాడుకునేవారు. ఇంట్లో పిల్లలూ లేవరా, మరి ! మాట్లాడుకోడానికి సంగతులు అంతంలేకండా వుండేవి. విసుగు విరామము లేదు. ఆ కబుర్లకి ఏదోవొకటి కొత్తగా తోస్తోనే వుండేది. మళ్ళీ తాను ఆమె దగ్గిరికి రావడానికై యెన్ని కష్టాలు పడ్డాడో అతను చెప్పాడు. తన పడవలోంచి గుడిశదాపున దిగుతానన్నప్పుడు పడవలో ఒకతను - 'అవును, సీనయ్య తోటదగ్గిరా' అన్నాట్ట; సీనయ్యా ! నే నెరుగుదును అతన్ని అని ఇంకోడు అన్నాడని చెప్పాడు.

"అవును ఆయన పేరదే ! చూశారా ! ప్రతివాడికి తెలుసు ఆయన ! ఈ చుట్టు పక్కలంతా ఆయనంటే ప్రాణమిస్తారు.

"సీనయ్యా మీ ఆయన ! ఖైదులో వున్నాడన్నారు !"

"అయితే ఆయనకాదు... ఆ పేరాయన యింకెవరో !" రాజమండ్రి జైలులోట."

"కాదు కాదు...ఆయన కాదు.... ఎవరి సంగతో."

"మొదట నేను యీ గుడిసెను యెట్లా గుర్తుపట్టగలనా అని సందేహపడ్డాను. తీరా దాటిపోతే ! చివరికి నువ్వు చూస్తూ నుంచున్నావే.... ఆ చింత చెట్టు జ్ఞాపక మొచ్చింది. అదిగాక యింత చక్కని తోట యీ చుట్టు పక్కల లేదు."

"మీరూ అట్లానే అంటున్నారా ? నే నెప్పుడూ అనుకుంటాను యింత అందమైన పొలం యీ పక్కనలేదని."

"ఎప్పటికీ నా కిక్కడనే వుండాలనిపిస్తోంది."

"నాకు అట్టానే వుంది కాని -"

సాయంత్రమైనప్పుడు ఈ ప్రకారం మాట్టాడుకుంటూ వుంటారు. ఉదయం యెవరిపనిమీద వారుంటారు. ఆమె నేతా అతను పొలం పనీ, వారమైంది అతను వచ్చి. బావికి దడికట్టడం పూర్తి అయింది. కాని పాపం ఆడది ఏ పనీ సరిగా చేసుకోలేక వదిలిపెట్టింది. బలంగల మొగాడు చెయ్యవలసిన పనులు అక్కడ చాలా కనపడ్డాయి. దళ్ళు కట్టాడు, గట్టు వేశాడు, తవ్వటం పెట్టాడు. పొలం నిండా రాళ్ళున్నాయి. అతని ఒక్కడికీ సాధ్యమయే పని కాదంది చుక్కమ్మ. "ఒక గడ్డ పలుగు తెద్దూ, చూస్తాను" అన్నాడతను.

ఇట్లా ఎన్నో విషయాలున్నాయి వాళ్ళకి మాట్లాడుకోడానికి. గడ్డపార లేదు - ఎక్కణ్నించో యెరువు తెచ్చుకోవాలి. యెవరి దగ్గరి వుంది. వాళ్ళిస్తారా? పోనీ కొనడానికి యెక్కడ దొరుకుతుంది? ఎంత ఖరీదుంటుంది? గుంటూరులో గాని దొరకదు. చుక్కమ్మ గుంటూరు నెలకొక సారే వెడుతుందిట... అంతే. ఈ అమరావతిలోను, అక్కడా గడ్డపారలమ్మరు. రాళ్ళు మాత్రం వున్నాయి. ఇట్లా ఒకటే మాట్లాడతారు.

లావాటి కర్ర తీసుకుని దాన్ని చెక్కి కొయ్య గడ్డపలుగు తయారు చేసుకున్నాడు. ఒక్కొక్క రాయే తవ్విదూరంగా పారేసి, ఆ గుంటలని మన్నుతో పూడ్చాడు. ఒక్కొక్క రాయి నెత్తడానికి అతని బలం చాలదు. గునపం చివర యిద్దరు పిల్లలూ వేళ్ళాడతారు. చుక్కమ్మ కూడా కిందికి తోస్తుంది. ఇట్లా పొలం బాగు చెయ్యడం ఆ లేయెండలో, ఆ చల్లని గాలిలో కష్టపడడం యెంతో ఆనందంగా వుంది ఆ నలుగురికీ కూడా ! ఓ కుటుంబం వాళ్ళు సొంత పొలం బాగు చేసుకున్నట్టుగానే వుంది. సాయంత్రం కడవలతో నీళ్ళు ముంచి, వూగే మొక్కలకి మళ్ళల్లో ఎండలో యెర్రనైనా నీళ్ళని పోస్తే నవ్వుతారు. మధ్యాహ్నం భోజనమైన తరవాతైనా పడుకోడు. వెళ్ళి పని చేస్తానంటాడు. భోజనం యేముందా... అన్నం, దోసకాయ పప్పు, పెరుగు. బలమైన భోజనం. ఇంకా యేవీ దొరకవే, అని దిగులు పడుతుంది చుక్కమ్మ. ఆ గాలిని పీల్చడమే అదృష్టం. ఆ నీళ్ళని తాగడమే గొప్ప. తన భోజన విషయమై ఆమె అంత శ్రద్ధచూసి ఆదుర్దాపడడం, తనని కూడా కుటుంబంలో

ఒకడుగా అన్ని పనులలోను కలుపుకోవడం, భార్యాభర్తలైనట్టుగానే ప్రవర్తించడం, అతనికి చాలా సంతోషంగా వుంది. దారం చిక్కుతియ్యమంది. సామాను గదిలో కదుళ్ళకోసం పోయి, తాను తన తల్లి కియ్యాలని తెచ్చిన పట్టంచు చీరెను సంచీలోంచి తీసి నూలు దణ్ణెం మీద వేసి మాట్లాడకుండా వచ్చి కూచున్నాడు."

"నేను గుంటూరు వెడుతున్నాను."

"ఏమిటి ! వెళ్ళిపోతున్నారా ?" అని శ్వాస ఆపింది.

"కాదు కాదు. ఓసారి వెళ్ళి రావాలి. కొంచెం పని వుంది. పనిలో పని గడ్డపార కూడా తెస్తాను. ఈ కొయ్యతో యింక పెద్దరాళ్ళు కదలవు"

ఆమె శాంతంగా వూపిరి పీల్చింది.

"అసలు వెళ్ళిపోతున్నారని భయపడ్డాను".

అతను నవ్వి.... "నువ్వు తరిమేసిందాకా యిక్కడే వేళ్ళాడుతాను."

దిగులుగా తలవూయించి మాట్లాడకుండా కూచుంది.

చప్పున లేచి "నేను దోవ చూపిస్తాను రండి. రాత్రిక అక్కడే వుండండి; రేపు పొద్దున రండి" అంది గుట్ట యెక్కారు. సూర్యుడు మండుతున్నా చలికాలం కావడం చేత బాధాకరంగా లేదు.

"అదే దోవ సరాసరి వెళ్ళండి."

ఆమె కాళ్ళకేమీ లేవు ! ఆ చీర తప్ప ఒంటిమీద ఏమీలేదు. కాని ఆ యెత్తు యెక్కడంలో ఆమె బుజాల మీద చిన్న చెమటబొట్లు... ఆమె ఆయాసం వల్ల ముక్కులు తెరిచి, కళ్ళువాల్చి.... ఎంత అందంగా వుంది. ఏ మంచి చీరలూ జాకట్లు వేసుకోకపోతేనేం, అవి లేవనే దిగులులేదే ఆమెకి!

"అమరావతిలో ఆ పోస్టాఫీసు పంతుల్ని అడగండి. నాకేమన్నా వుత్తరముందేమో."

మర్నాడు మధ్యాన్నమయింది. అతను యింకా రాలేదు. అతని బట్టలు ఉతికి ఆరేసింది. మడిచి చక్కగా పెట్టింది. వొస్తో వుండాలి ఈ పాటికి, ఆ గదిలో దణ్ణెంమీద విలవగల చీరవేసి వెళ్ళాడు. తనకోసమే ! అతని బిడియం తలుచుకున్నప్పుడు గుండెపట్టుకున్నట్టు వుంటుంది. అతను వెళ్ళిన దోవ వెంబడి ఆ గుట్టవేపు వెడుతోంది. ఆ గునపమూ అవీ కొని తీసుకొని వస్తే కొంచెం, దోవలో సాయం చెయ్యవచ్చునుగదా అని సరిగా ఆమె ఆ గుట్ట ఎక్కేటప్పటికే దూరంగా ఒక మనిషి వస్తో వుండడం కనపడ్డది. సర్వభద్రమే ! తొరగా దిగి నడిచి అతన్ని కలుసుకుంది. ఒక గడ్డపారే కాదు. అతను తప్పకుండా రావాలని కోరుకొంటోందా ! యేమో ! గొప్ప బాధ ఏమీ లేదుగాని, ఆ పొలం మధ్య సన్నని పెద్దమూటా ! ఒక బిందె పట్టుకొస్తున్నాడు.

"అబ్బా ! యివన్నీ ఏమిటీ ? ఏమిటీ ఖర్చంతా !" అంది.

"ఏముంది ! ఈ కాస్తకే ?"

"కాస్తా ! యీ బిందె ఏమిటి ! ఇదంతా నా కోసమే ! ఈ బీదరాలి కోసమే ! ఆ దణ్ణెం మీద ఆ పట్టుచీరె ఏమిటి ? ఏమనాలో నాకు మాటలు తెలీటంలేదు."

ఆ బిందె, మూటా కూడా తనే తీసుకుంది మొయ్యటానికి. పిల్లలకి ఆ మూటలోంచి లడ్లు, బిస్కట్లూ తీసి యిచ్చాడు. ఆమెకో జాకెట్టు కొన్నాడు. ఆమెకి గరిటెలు, పెనం ఎట్లా కనిపెట్టాడో.... ఇంట్లో ఏవేవీ లేవో జాగ్రత్తగా చూసి కొనుక్కొచ్చాడు. ఇల్లంతా ఆనందంతో నిండిపోయింది. అందర్లోకి ఆనందం అనుభవిస్తున్నాడు సర్వభద్రం. స్నానం చేస్తున్నప్పుడు పొడి బట్టలు తీసుకుని అతని కంత దగ్గిరగా నుంచోడం అవసరం కాదు. కానీ బుజాన ఆ జుట్టు తగులుతున్నట్టుగానే వుంది అతనికి. మధురమైన పుష్పం వొళ్ళంతా పరిగెత్తింది... శ్వాస ఆగింది. అతనికి భోజనం వడ్డించింది. కానీ అతను తినలేకపోయినాడు. కొంచెం పులుసుతో తిని తను తెచ్చిన లడ్లే ఆమె వడ్డిస్తే, అవి తిన్నాడు. ఆమె పెరుగు తేవడానికి వెళ్ళగానే ఆమె తాగిన చెంబు తీసుకుని, ఆమె పెదవులంటిన చోట, తన పెదవుల్ని వుంచి తాగాడు.

బాగా రాత్రి పొద్దుపోయింది. పడుకోకముందు వాళ్ళిద్దరూ విచారమనుభవించాలని రాసి వుంది గావును !

"నాకేమన్నా ఉత్తరం వచ్చిందన్నారా ?"

"అవును వచ్చింది ఇయ్యడం మరిచిపోయినాను."

ఆపై దస్తూరి చూడగానే ఆమె ముఖం ముకుళించింది. ఉత్తరం విప్పి తటాలున.... "ఆయన దగ్గిర్నించి" అంది. ఆమె చదువుకుంటో వుంటే, సర్వభద్రమూ, పిల్లలూ ఆమె వంకనే చూస్తున్నారు. మొదట ఆమె ముఖం భయంతో తెల్లనయింది. తరవాత ఆశ్చర్యంతో.... "ఎంత అదృష్టం నిజమేనా! నిజమేనా !" అనుకుంది తనలో తను.

"మీ ఆయన దగ్గిర్నించేనా !"

"అవును" అంది సంతోషంతో వొణుకుతో.... "పాపా, మీ నాన్న వస్తున్నారు. తెలిసిందా ? మీ నాన్నగారు వస్తున్నారే పిల్లా !"

"మరి ఆ ఉత్తరం రాజమండ్రి నించి వచ్చిందే, నేను చూశాను."

"రాజమండ్రి నించా ! కాదు.... అవును దేశాలు తిరిగి రాజమండ్రి వచ్చారట. అవును బిళ్ళమీద వూరిపేరు ముద్రకొడతారుగా ! ఒక సంవత్సరం ముందుగానే వస్తున్నారు, మీరు అమరావతి మీదుగా వెళ్ళడం అదృష్టమే. ఎందుకంటే ఆయన రాజమండ్రిలో కొన్నాళ్ళు వుండి కొంచెం అలవాటు చేసుకుని.... అంటే అదే మన దేశాచారాలకి కొంచెం

అలవాటై పోస్తారట." అంటోనే అప్పుడే ఆ గది అంతా తనకి తెలీకండా తానే సర్దడం మొదలుపెట్టింది. సర్వభద్రం వక్కడూ అట్లా నడుస్తో నదివడ్డుకి పోయి కూచున్నాడు. ఇంక ఇక్కడ తనకేం పని? ఆ గడ్డ పలుగెందుకు ? ఆ రాళ్ళు తవ్వడమెందుకు? పిల్లలు పడుకుని వుంటారనుకుని వెనక్కి వచ్చాడు. ఆమె బైటనే నుంచుని వుంది.

"మళ్ళీ ఓసారి చదివాను ఉత్తరం. ఏనాడన్నా రావచ్చు. రేపు వచ్చినా రావచ్చు."

అతను పడుకోటానికి వెడుతోవుంటే రోజూ వచ్చినట్టు ఆమె వెంటరాలేదు. ఆమె పూర్తిగా మారిపోయి నట్టుంది. ఏదో తన ఆలోచనలతో మునిగి అతన్ని మరచిపోయినట్టే వుంది వెనక్కి తిరిగి చూశాడు. ఎట్లాగో ఆలోచిస్తు అక్కడే నుంచుని వుంది. అతనికి బాధగా వుంది. గాని ఆమెని రమ్మని అడగదలుచుకోలేదు. ఆమెమీద కోపంతో, హృదయంలో పొంగి వచ్చే విచారంతో పడుకున్నాడా పాకలో. కాని కాసేపట్లో వచ్చింది. మంచం పక్కన కింద కూచుంది. ఆమె వాలకం చూస్తే అతన్ని గాయపరిచాననుకుని పశ్చాత్తాపంతో వచ్చినట్టు కనపడ్డది.

"మీరంత విచారపడకూడదు. ఏం చేస్తాం ? విధి ! మరిచి పోగలరు మీరు.... కొత్తలో యిట్లనే బాధగా వుంటుంది. కాని తరవాత అంత కష్టంగా వుండదు. నేనా ? ఇదివరకంతా యెట్లా వున్నాను. అట్లానే వుంటాను. ఆయన వెళ్ళిపోతే ఎట్లా బతికాను ! ఏదో ఆయన వంశానికీ, నా వంశానికీ కీర్తిగా వుండేటట్లు ఆ పిల్ల లిద్దరికి ఏదో యింత ఆస్తి మిగల్చాలని బలం తెచ్చుకుని వున్నాను. అట్లాగే గడుస్తుంది కాలం. ఎన్నాళ్ళ బ్రతుకు !" అంటూ ఎంతో వైరాగ్యం అతనికి బోధించింది. సర్వభద్రం ఒక మాటా మాట్లాడలేదు.

"అంతకన్నా ఏముంది ? ఎట్లా జరగాలని వుందో అట్లా జరుగుతుంది. కాని అకారణంగా మీరు నా మీద చూపిన దయకి నాకు చేసిన మేలుకి - మీకెంతో పుణ్యా ముంటుంది."

"ఏం చెయ్యాలో నాకు తోచటంలేదు" అన్నాడు.

"మీరా ? మీకేం ? నేను కాకపోతే యింకోరు. నన్ను కావాలంటే ఎట్లా? నేను పెళ్ళి ఐనదాన్ని. ఇంకోరి భార్యని మీ దాన్నెట్లా అవుతాను ? వెర్రి. అట్లాంటి ఆలోచనలు మరిచిపోండి" అని వెళ్ళడానికి లేవబోయింది.

అతని మనస్సు గాయపడ్డది. అతనికి న్యాయా న్యాయ విచక్షణ పోయింది. తనకి బాధ కలిగించిందనే ఆలోచనే లేనట్టుందే యీ మనిషికి! తను వున్నాసరే, వెళ్ళినాసరే, చచ్చినా సరే ఒకటిగానే వున్నట్టుందే ! ఏమిటో ఆడమనిషి సంగతి ! ఏం ఆడది ! ఆమె నుంచోగానే తన చేతుల్ని ఆమె నడుంచుట్టూ వేసి, తనమీదికి లాక్కున్నాడు. తనంటేనే లక్ష్యంలేదు యీమెకి! ఆ మొగుడు ఉత్తరం రాశాడో, లేదో తనని బైటికి లాగేసింది - తనని అతినీచంగా మోసం చేసింది. ఐనా ఆమె కావాలి అతనికి.

"నా మీద మనసు లేదూ ?" అన్నాడు.

"వుంది ! వుంది ! అమ్మో నాకు మనసులేదా ? మిమ్మల్ని అందరికన్నా..... మిమ్మల్ని ఎంత, ఎంత, తలుచుకున్నాను ! ఎంత అందమైనవారు మీరు!.... ఎంత నిర్మలంగా వుంటాయి మీ కళ్ళు ! ఇంకేమి చెప్పమంటారు ? ఏం చెప్పమంటారో చెప్పండి - చెపుతాను. కాని మరి పరిస్థితులెట్లా వున్నాయో చూడండి.... ఇంకేంలేదు మీరో పిల్లని చూసుకోండి. చక్కనిపిల్ల.... ఏం చెయ్యను? నేను సంసారిని ఏం చెయ్యగలను?.... మన కోర్కెలెట్లా వున్నా....."

"పోనీ అతను వస్తేనేం? నేనూ వుంటేనేం ? వీల్లేదు..... లాభంలేదు?"

"ఇక్కడా ? వద్దు."

"పోనీ యీ చుట్టుపక్కల - అమరావతిలో"

"వద్దు.... ఆ ఆలోచనే వద్దు. ఆయన తప్పకుండా కనుక్కుంటారు."

"రా - ఐతే అతనిమీదే వుంది నీ మనసు ఏం ?"

"అవును కాని మీరు చేసిన వుపకారం మాత్రం నా జీవముండగా మరచిపోను."

కదలకండా ఆ పక్కమీద పడుకున్నాడు కొంతసేపు. తరవాత దగ్గిరికి వత్తుకుని ఆమెని ముద్దుపెట్టుకున్నాడు. ఆమె యేమీ అభ్యంతరం చెప్పలేదు, సిగ్గుగా ! మోటుగా, యింకా యెక్కువ ప్రయత్నించబోతే, ఆమె.... "అమ్మో ! వద్దు ,నాకు భయం" అంది. విచారంతో కుంగిపోయి, అభిమానం గాయమై, ముఖం ఆమె రొమ్ముకి ఎదురుగా పమిటపైన దాచుకున్నాడు. అట్లా కొంతసేపు కదలకుండా పడుకున్నాడు. ఆమె గుండె దడ దడ కొట్టడం వింటున్నాడు ! పమిటలోంచి ఆమె అతని తలని చేతుల మధ్య గట్టిగా పట్టుకుని ముద్దెట్టుకుంది. అతని నోటిదగ్గరే. పెదవులమీదనే. "ఏం ? నేను ధైర్యం చెయ్యలేనా ?" అనుకుంది. అవును ధైర్యం చేసింది. అతని మీద మాతృభావం వల్లనో, జాలివల్లనో, ప్రేమవల్లనో, దేవుడికి తెలియాలి.... అతనికి దోవచూపి ప్రవేశపెట్టింది. వాళ్ళ ఉద్రేకానికి పరిమితి లేదు.

ఆ ఆవేశం అనేక గంటలు అనుభవించారు.... ఒకరిమీద ఒకరికి తీవ్రమైన కాంక్ష, ఏమీ చాతుర్యాలు లేవు. అతని కామం ఎంతకీ తీరదు, ఆరదు. ఆమె దయతలచమని అతన్ని ప్రార్థించలేదు ఒక్కసారి కూడా ! తెల్లగా కాంతి వచ్చిన తరవాత అతని దగ్గిర్నించి లేచి వెళ్ళింది. కాని యీ పరిస్థితి వల్ల యిబ్బందులు యెక్కువైనాయి కాని, తగ్గలేదు. కొంచెంసేపు నిద్రపోయినాడో లేదో, ఆమె తిగిరివచ్చి లేపింది.

"ఆయన వస్తారని భయంగా వుంది."

"రానీ" అన్నాడు నిర్భయంగా.

"కాదు, కాదు. ఆయన వచ్చేటప్పటికి నువ్విక్కడ వుండకూడదు."

ఆమెకోసం చేతినిజాచి ఆమెని దగ్గిరికి లాక్కున్నాడు మళ్ళీ. ఇంకోసారి ఆమెని కోరాడు. కాని వల్లకాదంది. ఆమెని ప్రార్థించాడు... "చివరిసారి కద ! ఇంక యింతే కద !"

ఆ మాటలకి ఆమె నవ్వి, ఏదో గొప్ప వాత్సల్యంతో అతన్ని ముద్దు పెట్టుకోక తప్పిందికాదు - అంతకన్న మూర్ఖమైన పనిలేదు.

"అబ్బా ! ఎంత ధూర్తుడివి ! ఏం గోల చేస్తున్నావు !"

వప్పుకుంది. ఇంకా బాగా యెండరాలేదు. పిల్లలు లేవనేలేదు.

సర్వభద్రం కొంచెం రొట్టెతిని వేడి అంబలి తాగాడు. తన సంచి సద్దుకున్నాడు.

"నేను వచ్చినరోజు యీ సంచి తేలిగ్గా తోచింది. సామానులు తక్కువైనా మహాభారంగా తోస్తోంది ఇప్పుడు."

"గడ్డపలుగు తీసుకువెళ్ళు."

"ఏమి ?"

"తక్కిన వస్తువుల్ని నేనే కొన్నానంటాను కాని ఆ పలుగు....."

"పిల్లలు చెప్పరా, నా సంగతి ?"

"పనికి మనిషిని పెట్టుకున్నా నంటాను. ఆ గడ్డపలుగు కూడా తీసుకెళ్ళు."

"కాదు, దాంతో ఆ పెద్దరాళ్ళన్నీ తవ్వించు మీ ఆయనచేత. ఇదివరకు గడ్డపలుగు లేదని తప్పించుకుని వుంటాడు."

"సరే గడ్డపలుగు పనిమనిషిది, వదిలిపెట్టి వెళ్ళాడంటాను."

శెలవ తీసుకుంటున్నాడు. ఆమె పెదవులు చుట్టు వణకుతోంది.

"ఇంకా యీ జీవితంలో మిమ్మల్ని చూడనుగావును".

"ఏమో ! నేను వుండాలని వుందా ?" అన్నాడు.

"ఆ ! చాలా వుంది."

తొరగా ఆ సంచి పట్టుకుని ఆనందంతో వెళ్ళాడు. ఆ మాట చాలు, ఆ కుర్రాడికి ఆనందం కలగడానికి. ఆమె యింటిముందు చూస్తూనే నుంచుంది, అతను అదృశ్యమయ్యే వరకూ.

3

దీపావళి పండగలకి కొత్త బట్టలన్నీ తెప్పించారు. మార్వాడీ బట్టలకొట్టులో పని యెక్కువగా వుంది. ఖరీదు మార్కు చెయ్యడం, బేలులు విప్పడం-సర్దడం - రెండేళ్ళమట్టి గుమాస్తాగా వున్నా సర్వభద్రానికి అలవాటుకాలేదు. పనిమీది శ్రద్ధ వుండకపోవడంవల్లనో యేమో ! గుంటూరు వచ్చినప్పుడు చుక్కమ్మా, భర్త బట్టలు యీ షాపులోనే కొంటారని ఆమె చెప్పింది. జ్ఞాపకం వుంచుకుని, అక్కడే గుమస్తాపనిలో కుదిరాడు. రెండేళ్ళయింది. వాళ్ళని చూడలేదు. సీనయ్య వచ్చి ఆమెతో కాపురం చేస్తున్నాడని తెలుసు... సీనయ్య పరదేశాలు పోలేదనీ, యిన్నాళ్ళూ రాజమండ్రి కైదులో వున్నాడనీకూడా తెలుసతనికి. క్రమంగా చుక్కమ్మ మీది ఆశ అట్టే బాధించడటం మానినా ఆ పని బాగానే వుంది. అట్లానే వుండిపోయినాడు. ఎన్నాళ్ళు వుంటాడో ఎక్కడికి పోతాడో, ఎవరికి తెలుసు, అతనిదగ్గిర డబ్బు చేరింది. మంచి బట్టలు కుట్టించాడు. వేళ్ళకి వుంగరాలు, చెవులకి అంటుజోళ్ళు... చూడ్డానికి ఆస్తిపరుడిలాగు కనపడుతున్నాడు.

దీపావళి నాలుగు రోజులుందనగా గావును చుక్కమ్మా, సీనయ్యా వచ్చారు. అన్ని మైళ్ళూ కూడా బండీ లేకండా నడిచే వచ్చారు. చుక్కమ్మ బట్టనిండా, కాళ్ళనిండా తెల్లటి రోడ్డుదుమ్ము. జాకెట్టు వేసింది. బంగారు గాజులు, పైగా ఒక పిన్నూ పెట్టింది. ఎవరినో కొత్త మనిషిని చూసి నట్టుంది సర్వభద్రానికి. సీనయ్య ఆమె చెప్పినట్టు అందమైనవాడే. కాని యీ జాకెట్టూ, రెవికలూ తొడిగితే ఆమె యేమీ బాగాలేదు. "ఏమిటీ ? మీరిక్కడు న్నారా ?" అంది ముందు చుక్కమ్మ. ఏమీ బిడియంగాని, భయంగాని లేకండా సహజంగానే మాట్టాడింది. ఆమెని ఏ చలనమూ లేకండా చూసిన సర్వభద్రం, ఆ కంఠం వినేప్పటికి తబ్బిబ్బులైనాడు. ఏమేమి జ్ఞాపకము వచ్చాయో ! బాగా చూశాడు. తనిచ్చిన పట్టంచుచీరె కట్టుకుంది. "ఆయనెవరు ?" అన్నాడు. పెనిమిటి అని ఆమె చెప్పింది. సీనయ్య క్రోధంతో నిండిన కళ్ళతో అతనివేపు తిరిగి.... "నేను లేనప్పుడు మా పొలంలో పని చేసింది నువ్వేనా ? ఏం ముట్టింది?" అన్నాడు.

"ముట్టడమా !"

"అదే అడుగుతున్నాను."

"భోజనం."

"అవును భోజనము మనింటోనే పెట్టాను" అంది చుక్కమ్మ.

"భోజనం వుత్త భోజనమేనా ?"

"అంతకన్న నేనడగలేదు. అది దొరకడమే కష్టమనిపించిది. కష్ట దశలో.

సీనయ్య దానికి జవాబు చెప్పలేక భార్యవంక తిరిగి "ఏమిటి, యీ మనిషి యేమన్నా పనిచేసి వుంటాడా ? చాలా షోకిల్లా లాగున్నాడే !" అన్నాడు.

"ఊరుకోండి" అన్నది నెమ్మదిగా. బట్టలు కొన్నారు. సర్వభద్రం పిల్లలు ఎలా వున్నారని కనుక్కున్నాడు.

సీనయ్య అతనికి తెలిసిన మనుష్యులతో మాటలాడుతో దూరంగా వెళ్ళాడు. చుక్కమ్మ యింకా ఏదో బేరమాడుతున్నట్టు సర్వభద్రం దగ్గిరికి వచ్చింది. కాని బట్టలబేరమేకాని యింక ఒక్క విషయం యేమీ మాట్లాడుకోలేదు. ఏదీ పూర్వపు ఆకర్షణ! ఒకరిమీద ఒకరికి యెంత అనురాగం వుండేదో మరచిపోయినారా ? చివరికి సర్వభద్రం "సుఖంగా వున్నావా ? అన్నాడు.

వెనక్కి చూసి..... "బైటికి వెళ్ళి వుంటారు... ఆ, సుఖంగానే వున్నాము."

"నేనీవూళ్ళో వున్నానని తెలుసా ?'

"నేను వెళ్ళాలి ఆయన వూరుకోరు."

"వుండు.... విను.... చుక్కమ్మా, రెండేళ్ళమట్టి నువ్వు కనపడతావనే ఆశతో యిక్కడవున్నాను."

తలవూయించింది. లాభం లేదన్నట్టు.

"నీ కివ్వాలని ఒక వస్తువు ఎన్నాళ్ళనుంచో దాచి వుంచాను"

"ఆయన సంగతి మీరు తెలుసుకుని వుంటారు. అవునా ?

"ఊఁ"

"కైదులో అందరికన్నా బుద్ధిగా వున్నారుట. అందుకని శిక్ష సంవత్సరం తగ్గించారు. అట్లా ఎవరికీ, యెంత గొప్పవారికీ తగ్గించరుట !"

"ఆహా !"

"యిప్పుడైనా ఆ తాగుడు మానితే...."

"ఎవరితోనో ఆ గొల్లదానితో మాటాడుతున్నాడేయిందాకా ! ఏమన్నా దాన్ని వలలో వేసుకున్నాడా ఏం ?"

"నాకు తెలిసినమనిషే, అదే అని ఏమిటి ? ఆయన వెంటబడేవాళ్ళలో యిదో గొప్పా ?" అది గర్వంగా.

"గంగలో పడనీ.... ఇదిగో, యిది తీసుకో".

"వద్దు.... నాకేమీ వద్దు. భయం. వుండండి వాళ్ళెక్కడున్నారో చూసి వస్తాను."

అతను ఆమెని వద్దనలేదు. ఎక్కువ బాధగానూ లేదు.... ఏదీ.... ఆ పూర్వపు ఆకర్షణ?.... కాని తనని యింత చులకనగా ఆమె చూడడం.... అతని మనసు చాలా బాధపెట్టింది. ఎందుకూ కొరగానివాణ్ని చేసినట్టయింది. పీటమీద చతికిలపడి కూచున్నాడు.

"వదిలేశాడు దాన్ని. ఎవరితోనో మొగాళ్ళతోనే మాట్లాడుతున్నాడు, ఏదీ? ఇందాకటి పట్టు జాకెట్ బట్ట చూపించండి."

బట్టలు ఒకటి తర్వాత ఒకటి చూపాడు. ఖరీదులుచెప్పాడు. పైగా ఒక్క మాట మాట్టాడలేదు. వెళ్ళి పెనిమిటిని తీసుకొని వచ్చింది డబ్బు యివ్వడానికి. తాగినట్టు కనపడుతున్నాడతను. బేరమాడుతో మధ్య.

"నిజంచెప్పు, నా యింటో నువ్వేం తప్పుపనిచెయ్యలేదు కదా" అన్నాడు.

సర్వభద్రం మాటాడలేదు.

"కానీండి, పోదాం" అంది చుక్కమ్మ.

"నువ్వే బట్టలు కావాలంటావో చెప్పు"

"ఇది-"

"కానీవయ్యా ! ఇది నాలుగు గజాలియ్యి. నేను వదిలిపోతాను. నీ గుండె స్థిమితపడుతుంది. కదా ?"

సర్వభద్రం మాట్లాడలేదు.

"పోనీ ! యెంత యివ్వాలో అదన్నా చెప్పు."

చెప్పాడు.

"ఖరీదు మాత్రం బాగానే తెలుసు. కాని ఇంకేమన్నా అడిగితే నోట్లో నాలిక లేనివాడిమల్లే నుంచుంటాడు. మన పొలంపని చేసేప్పుడూ యిట్లా మూగిగానే వుండే వాడా ?"

"వూరుకోండి ?"

"మరి అట్లా బెల్లంకొట్టిన రాయిమల్లే నుంచుంటాడేం ? అడిగితే మాటాడకూడదూ? నే లేనప్పుడు నా పని అంతా చేసి పెట్టాడు కదా! కొత్తవాడా, ఏమన్నానా !"

"డబ్బియ్యండి, పొద్దెక్కుతోంది వెడదా."

డబ్బిస్లో.... "ఏమన్నా అపచారం చేశావా, చెప్పు" అన్నాడు.

సర్వభద్రం యెవరికో బేరం చూపడం ప్రారంభించాడు.

4

సాయంత్రం అతను కాఫీ తాగి వస్తో వుంటే చుక్కమ్మా, యింకా యెవరో ఆడవాళ్ళూ పూలసదుకాణం దగ్గిర వున్నారు. ఇంకా వెళ్ళ లేదా వాళ్ళు! ఎందుకు ఆగి మాట్లాడ్డం ? ఏమీలేదు. మాట్లాడవలసింది ఏమీ లేదు. కాని ఆమె, అతన్ని చూసి ఆగింది.

"రాత్రి భజన వుందిట. ఇక్కడే వుంటాం. ఏమిటి అన్నారు యిందాకా? నాకేదో యియ్యాలని వుందనా ? కాని నాకు భయం. నా మీద దయ యింకా పోలేదు మీకు, అదిచాలు నాకు. నేను తీసుకోను. నాకు ధైర్యం లేదు. ఏమిటి యివ్వాలనుకున్నారు ? చెప్పరా యింక ! మీ పటమేమో అనుకున్నాను."

"పటమిస్తే తీసుకోడం యిష్టంలేదా ?"

"వుంది. కాని...."

"నా పటం కాదు. నా ఫొటో తీయించుకోలేదు."

"మీరు నా మీద యెంత దయగా వున్నారో దేవుడికి తెలియాలి."

"దయ యేమిటి నా హృదయమంతటితోనూ నిన్ను మోహించాను."

దిగులుగా తల వూయించింది.

"నీ అందమంతా నాకిచ్చిన సంగతీ మన ఆనందమూ, అన్నీ మరిచావా !"

"ఆయనొస్తారు" అంది చుట్టూ భయంతో చూస్తో.

"ఐనా తరవాత ఆ పొద్దున్న నువ్వేమన్నావు ? జ్ఞాపకం లేదా, అది కూడా ?"

"ఏమన్నాను ?"

"నేను అట్లా నీతో వుండాలని వుందనలేదూ ?"

నిట్టూర్పు విడిచింది.

"మరి ఆయన వస్తున్నారయ్యేను ! ఏం చెయ్యను ? మీ రక్కడ వుండటానికి మీ కెట్లా వుంటుంది ? మనిద్దరికి ఎట్టా సాగుతుంది..... నేను వెళ్ళాలి."

"సరే.... వెళ్ళు. నీ పెనిమిటి దగ్గిరికి సుఖంగా వెళ్ళు" అన్నాడు హృదయం బద్దలైనట్టు.

"మీరనుకున్నంత చెడ్డవాడు కాదు. ఎందుకు.... ఆయనతో చక్కగా మాట్లాడి స్నేహంగా జవాబు చెప్పవలసింది మీరు."

సర్వభద్రం మండిపడ్డాడు.

"నేను మీవారికి సరీగా జవాబు చెప్పను. నాకేం ? కాని, నా చేతకి చిక్కనీ, వాడి పని తెలుస్తుంది."

"ఆ, ఆ ఏమిటి ? ఆయనతో తగాదా పెట్టుకోరుగదా ! నాకు చాలా భయంగా వుంది."

"నాకు తెలుసులే, దొంగచాటున కత్తితో పొడుస్తాడని ! అందుకేగా కైదుకు పోయినాడు.

"అప్పుడు తాగి వెళ్ళి, వళ్ళు తెలీక పొడిచాడు. అది కూడా నా కోసమే! ఆ సంగతి చెప్పారా ఎవరన్నా మీకు ? చంపాలనుకోలేదు. చచ్చినవాడూ, చావబొయ్యేముందు ఆ మాటే అన్నాడు."

"ఏమిటి, నీ మొగుడి సంగతి నీతో మాట్లాడుతో నుంచోడమే నా పని అనుకున్నావా ఏమిటి ? యిదిగో వాడు నాకు కాలి వెంట్రుక మాత్రం చెయ్యడు. కావలిస్తే యిట్లా అన్నానని చెప్పు."

"చూడండి. ఇదివరకటి దయే నామీద చూపాలి. ఎందుకీ క్రోధం ? నామీద యీ మమకార మేమిటి ? తొరలో మీకు పెళ్ళి అవుతుంది. నన్ను మరచిపోతారు.... అదిగో వస్తున్నారు" అని భయంతో తిరిగి వెడుతోంది.

సీనయ్య ముందు వస్తున్నాడు. వెనక అతనితో వచ్చిన కాపువాళ్ళు మూటలు పట్టుకొస్తున్నారు. అతను చుక్కమ్మకేసి వొచ్చాడు. ఏమిటో ఆమెతో మాటాడి సర్వభద్రంకేసి దూకాడు. రెండు నిమిషాల్లో సర్వభద్రం అతన్ని దవడమీదా, పొట్టలోనూ కొట్టి కింద పారేశాడు. మూటలు పారేసి ఆ కాపులు చుట్టూ పోగైనారు. వాళ్ళవాణ్ణి కొట్టాడని కోపాలొచ్చాయి. కాని వాళ్ళకి సంగతి యేమిటో యింకా తెలీదు. అదిగాక పట్టణంలో వారికి బెదురుగా వుంటుంది. ఇదే వాళ్ళ వూళ్ళో ఐతేనా.... చుట్టూ మూగారు. సర్వభద్రం అట్లానే నుంచున్నాడు.... సీనయ్య నవ్వాడు ఏమీ జరగనట్టు. చుక్కమ్మ అతన్ని బట్టనించి మొహంనించీ దుమ్ము దులిపింది. "ఇంతటితో కాలేదు. చూసుకో" అని వెళ్ళిపోయినాడు. మర్నాడు బట్టలమ్ముతో వుండగా మళ్ళీ చుక్కమ్మ సీనయ్యవచ్చి బట్టలు బేరమాడుతున్నారు. కొంచెంసేపట్లో ఆ గొల్లపిల్ల కూడా వచ్చింది. సీనయ్యని చూస్తే సర్వభద్రానికి జాలివేసింది, అతని మొహం చూసేప్పటికి, అతనికి తనమీద అనుమానం వుండడం అన్యాయమా ? అతని స్థలంలో తాను వుంటే అనుమానపడడా ?

ఆమె పెనిమిటి వచ్చేవరకూ, నెలరోజులపైన ఆమె యింటో తాను వుండలేదా ? మరి అనుమానపడతాడనడం అన్యాయమా ?

"నిన్న రాంభజనకు నేను రాలేదు కద." అన్నాడు గొల్లదానితో సీనయ్య.

"అవును రాలేదేం ?"

"ఆ వుంగరాలు పెట్టుకున్నవాణ్ణి అడుగు."

"అబ్బ ! తగాదా ప్రారంభమా ? వూరుకోండి" అంది చుక్కమ్మ.

"తగాదా అయిపోయిందనుకోకు, ముందుంది పండగ" అన్నాడు సర్వభద్రంతో.

"రండి వెడదాము."

"సరే ! వాడిమల్లే శృంగార పురుషుణ్ణా ? ధనికుణ్ణా ? బట్టల షాపులో గుమాస్తానా, నా చేతికి వుంగరాలున్నాయా ! నేనేం లెఖ్క నీకు !"

"అబ్బా ! వూరుకుందురూ !"

సీనయ్య మూటనెత్తుకుని, వెనక్కి తిరిగి, "నా పొలం దున్నేప్పుడు కూడా వాడికా వుంగరాలున్నాయా ?" అని వెళ్ళాడు.

5

కాలం గడిచింది. ఓ రాత్రి సర్వభద్రానికి నిద్రపట్టలేదు. సీనయ్యా భార్యా వొచ్చారని విన్నాడు. సర్వభద్రం బెజవాడనించి గుంటూరువచ్చాడు. ధరలు తగ్గాయి. ఏ పొలంలో పంటలు ఆ పొలంలోనే మురుగుతున్నాయి. వూరికే యిస్తామన్నా యెవరూ పసుపుగాని, వేరుశనగల్నిగాని తీసుకోవడం లేదు. కాని యీ కాటకం సర్వభద్రానికంటలేదు. బాంకిలో నాలుగు వేల రూపాయలు నిలవ చేశాడు. అవి కొట్టుమీద పెడితే మార్వాడి అతను భాగమిస్తానంటున్నాడు. అతనికేం ! పని బావుంది. తల్లినీ చెల్లెళ్ళనీ తెచ్చుకోవాలి. పెళ్ళి సంబంధాలు వస్తున్నాయి, రాస్తున్నారు. కాని గుంటూరు స్కూల్లో చదువుకున్న ప్లీడరు కూతుర్నిచ్చేట్టున్నారు. ఆ రోజుల్లో ఆడపిల్లలకి మొగుళ్ళే దొరకటంలేదు. శారదాయాక్టువల్ల, బి.ఏ.లే కావాలి అల్లుళ్ళుగా అనే పట్టుదల పోయింది. చుక్కమ్మ సంగతి నిరాశ చేసుకున్నాడు. కాని వాళ్ళ వార్తలు వస్తూనే వున్నాయి అప్పుడప్పుడు. ఈ మూడేళ్ళూ బెజవాడ బ్రాంచిలో పనిచేస్తో వుండడంవల్ల మళ్ళీ వాళ్ళని చూడలేదు. గుంటూరు రాగానే విన్న సంగతేమిటంటే.... సీనయ్యా వాళ్ళూ ఈ కాటకంవల్ల చాలా యిబ్బందుల పాలైనారని, రెండు మూడుసార్లు సీనయ్య అతనికోసం వచ్చాడనీ.... తాను వూళ్ళోవుంటే యేదో పెద్ద తగాదా జరిగేదే అనుకున్నాడు. ఇంకోసంగతి యేం విన్నాడంటే... నైజాములో సీనయ్య పినతాత వున్నాట్ట. అక్కడ పొలాలు చవుకగా వున్నాయనీ, ఒక్క నాలుగు వేలు పట్టుకువస్తే పెద్దపొలం కొనవచ్చునీ, అన్నాడుట. సీనయ్య కుటుంబముతో సహా ఈ దేశమే వదిలిపోవాలని చూస్తున్నాట్ట. కాని యీ కబుర్లన్నీ సర్వభద్రాన్ని పూర్వం వలె అంతగా బాధ పెట్టలేదు. అతని ధ్యాసంతా పాడు డబ్బుమీద, భాగత్వంమీద వుంది. మర్నాడు సీనయ్య, భార్య బట్టల కొట్టుకువచ్చి వెళ్ళారని విన్నాడు. చుక్కమ్మ కనపడుతుందా అతనికి ? కాని అతను వెతుక్కుంటో వెళ్ళలేదు. ఇప్పుడతను అరండలు పేటకి తూర్పున చిన్న యిల్లు అద్దెకి తీసుకున్నాడు. వాళ్ళవాళ్ళకి, తొరగావచ్చి వాళ్ళని గుంటూరు తీసుకువెడతానని కూడా రాసాడు ఆ వేళ.

చుక్కమ్మ తనకోసం వెతికిందా ? వాళ్ళిద్దరూ తగూ లాడారా ? తన కోసం వచ్చిందా... వెర్రివూహాలు ! పెళ్ళిగాని సర్వభద్రాని కేం తెలుసు స్త్రీ హృదయం? వెళ్ళిపోయినారో వున్నారో ? వెళ్ళారు. నిద్రపట్టదెందుకు చుక్కమ్మా కారణం ? తనని మరచి, వదిలిపోయి, సుఖంగావున్న చుక్కమ్మనే పట్టుకువేళ్లాడే తన మనసుని చూస్తే అతనికి చాలా కోపంగావుంది. కాని నిద్రరాదు, ఎవరో తలుపుకొట్టుతున్నారు. చుక్కమ్మే అనుకున్నాడు. ఎందుకో కనుక్కోవాలి. కాని యింకెరు ? తను మేలుకుని సిద్ధంగా వున్నట్టు యెందుకు తెలియచెయ్యాలి ? వెళ్ళి పడుకున్నాడు. పైగా... చొక్కాతీసి... ఇంకా తలుపు కొడుతున్నారు. సావకాశంగా లేచి తలుపు తీసాడు, చేత్తో లాంతరు పట్టుకొని చుక్కమ్మ నుంచుని వుంది. వెనక ఎవరూ లేరు. "నువ్వా !" మాట్లాడకండా లోపలికి వచ్చింది. తలుపు వేశాడు. పక్కనే అతని గదీ.

"క్షమించండి పొద్దుపోయింది. ఇప్పుడు నిద్రలేపాను. కాదు, యింకా పడుకోలేదే మీరు !"

"ఇంత పొద్దుపోయి వచ్చావెందుకూ ? విశేషమేమిటి ?" బొడ్డులోనించి కాయితమొకటి తీసి చేతులో పట్టుకుంది.

"మూడేళ్ళకిందటికన్నా లావైనారు, చాలా అందంగా వున్నారు, యీ యిల్లు అద్దెకు తీసుకున్నారా....? ఎంత చక్కని గదో ? ఆ మంచం, ఈ దీపం, బల్లా - ఏం అదృష్టమండీ ! మా యిల్లూ వుంది !!!"

"మరి యిట్లా వచ్చావు, నీకేం యిబ్బందిరాదు కదా ?"

"రాదు."

ఎంతో నెమ్మదిగా, అణకువుగావుంది. ఇదివరకుకన్న మధురంగా, ఆకర్షణగా వుంది. ఏదో ఆవేశంతో వణుకుతున్న ఆమె పెదవులు యెంతో ప్రేమగొలుపుతున్నాయి. ఏం మాట్టాడతారు. పిల్లలెట్టా వున్నారన్నాడు. దగ్గిరికి లాక్కుని ఆమెను ముద్దు పెట్టుకున్నాడు. ఆమె ఎంత దయతో అతనిచేతిలో యిమిడి అతని రొమ్ముకి దగ్గిరగా కరిగి పోయింది.

"చుక్కా" అన్నాడు పూర్వంమల్లే.

"నాకు మీతో పని వుండి వచ్చాను. నామీద దయవుంచి వింటారా?" అని చెప్పటం మొదలు పెట్టింది.

ఎందుకొచ్చిందో, అతనిదివరకే వూహించాడు. ఆమె వాలకమే చూపుతోంది. కాని అతని మనస్సు మాత్రం వేరే కారణాల మీద పరుగెత్తుతోంది. ఆ పాలంలో బతకడం విసుగు పుట్టింది ఆమెకి. తనతో వుండాలని వుంది. ఏమైనాసరే. తనతోనే, ఆజన్మాంతమూ వుంటానని అడగటానికి వచ్చింది, పిచ్చికలలూ.... ఆమె మాట్లాడుతోంది. తన ఆలోచనలన్నీ కట్టిపెట్టితే మంచిది. ఏమంటోంది ? ఆమె, ఆమె కుటుంబము నైజాము వెడతారట.

అతను సహాయం చెయ్యాలి. తమస్థితి చితికిపోయింది. వెడితే గాని.... బతుకు కష్టం. అక్కడ బతికిపోతారు; పిల్లలూ తనూ ఈ నిరంతర దారిద్ర్యంనించి విముక్తి పొందుతారు. వూళ్ళో తెలిసినవారి నందరికీ అడగడ మయింది. ఒకరూ దయ తలచలేదు. ఇంక తనకి అతని కంటె ఎవరు ఆప్తులు! ఆమె అడక్కుండానే ఆమెకంత సహాయం చేశాడు ఆనాడు. ఈనాడు తాను ప్రార్థిస్తోంది, అతని పాదాలముందు. ఊరికే డబ్బుయియ్యాఖ్కర్లేదు. ఆ కాగితం చూస్తే చాలు, తెలుస్తుంది. అంతా దాంటో వుంది. ఆ పొలము, యిల్లూ అంతా తాకట్టు తీసుకుని వాళ్ళకి సహాయం చెయ్యాలి. ఈ రాత్రే పరిష్కారం కావాలి వ్యవహారం.

ఇదంతా గుక్కతిప్పుకోకుండాచెప్పింది. ఎక్కడన్నా ఆగితే, అంతా వినకుండా, అతను మధ్యలోనే వీల్లేదంటాడేమోనని భయపడ్డది. అతని చెయ్యి పట్టుకుంది.

తాను చాలా ధనవంతుడైనాడని, వాళ్ళకి సహాయం చెయ్యడమంటే తనకు లెక్కగాదని, అనుకుని చుక్కమ్మ తన దగ్గిరికి రావడం, అతను చాలా గర్వపడ్డాడు. కాని తల వూయించాడు.

"సహాయం చెయ్యలేరా ?"

"లేను"

"సరే, యింకేముంది ? వచ్చినపని అయింది." తన తల వంచుకుని ఆలోచనలో పడ్డది.

"ఇప్పటిమల్లేనే యెందుకు ఉండకూడదూ ? పరదేశాలు పోవడమెందుకు? నువ్వా... నీనేతా.... అతను.... మరి అతనేమీ పని చెయ్యడయ్యేను!"

"కాదు.... ఇక్కడ అందరూ అతన్నీ, అతని చరిత్రనీ యెరుగుదురు. అతను కైదులో పడ్డసంగతి మరచిపోరు. ఎవరూ మాకు సాయంరారు. ఇంతకీ అతనుచేసిన అపరాధం ఏమీలేదు. పైగా అది నాకోసమే చేశాడు. కాని ఆ సంగతి యెవరన్నా యోచిస్తా రంటారా ? మమ్మల్నెవరూ ఎరగని దేశం పోతే తప్పక బాగుపడతామంటారు ఆయన. అదిగాక ఇప్పుడాయన పూర్తిగా మారిపోయినారు కూడాను. అసలు వస్తుతహ బంగారంవంటి మనిషి, ఇప్పుడు మునిపటిమల్లె కాదు."

"నేను గడ్డపలుగు వదిలి వచ్చానా. దాంతో ఒకరాయన్నా కదిల్చాడా?"

ఆమె మాట్లాడలేదు.

"ఆ గడ్డపార యెన్నడన్నా చేతపట్టాడా, అది చెప్పు."

"లేదు, అంతకన్నా చాల తెలివైన పనులు, సులభంగా డబ్బు వచ్చే మార్గాలు నేర్చుకున్నారాయన. ఈ దేశమే వదిలి పోగలిగితే...."

"సరే వంటరిగా పోయి సంపాయించుకోమను. ఏమి ?"

ఇంత అసహాయస్థితిలో వున్నా చుక్కమ్మ ఆలోచనలకి లోటులేదు - చాలా నమ్రతగా పాతివ్రత్యం పలికేట్టు చెప్పింది !

"వీలులేదు, మరియింక బతికున్నంతకాలమూ పరదేశాల్లో గడిపితే పెళ్ళి చేసుకుని ప్రయోజనమేముంది ? సుఖదుఃఖాలు పంచుకునేందుకేగా ? నేనూ, పిల్లలూ తనదగ్గిర వుండాలంటాడు. న్యాయమా, అన్యాయమా ఆయననే మాట! మేం లేకపోతే, ఏదో వో చిక్కులోకి వస్తారు."

"నీ వల్ల నిన్ను వదలి బాధపడుతున్న యితరుల సంగతేమీ అక్కర్లేదు, అవునా ! వాళ్ళెట్లా పోతేనేం ! నీకేం లెక్క !"

"నాకు లెక్కలేదనకండి. ఎప్పుడూ దిగులు పడతాను" అని అతనిమీద ప్రేమతో వొరిగింది. "మీ సంగతి తలుచుకుని విచారించని రోజేలేదు. కాని ఏం చెయ్యగలనో తోచదు. ఏం చెయ్యమంటారో చెప్పండి." చాలాసేపు వూరుకున్నారు. "మీతోనే వుంటే ఎట్లా వుంటుంది ? అది చాలా దోషమైన కార్యం. మనం దాచలేము. లాభంలేదు. ఆ విషయం వీలులేని ఆలోచన."

"అయితే నువ్వనేది.... నాకింక నువ్వు కనబడకండా దూరంగా పంపడానికి సాయపడమంటావా ?"

"నాకే ఏమనడానికీ తోచటంలేదు." అని నిరాశతో మూల్గింది.

పమిటకిందనించి ఆమె జాకట్టు మెడకింద గుండి విప్పాడు కాని రెవికి నెడుతో వుంటే, అతన్ని ప్రేమతో ముద్దు పెట్టుకుని దూరంగా వెళ్ళింది.

"తొందరా ?"

"కాదు. ఆయనికి తెలుసు, నేనిక్కడ వున్నానని."

"నిజమే ! అతనికి తెలుసా నా దగ్గిరికి వచ్చావని".

"ఆయనే పంపారు. చూశారా ఆయన మీరనుకున్నంత దుర్మార్గుడు కాదు."

"దుర్మార్గుడా ! అంతకంటె అధముడు, నీచుడు."

"కాదు, ఏమంటే... పాపం, చాలా కుంగిపోయి, నిరాశలోపడ్డారు. ఎక్కడా, ఎవరూ కూడా, కొంచెం సాయం కూడా యివ్వలేదు. మా తోట తాకట్టు పెడతామన్నా ఎవరు లెక్క చెయ్యలేదు..... చూడండి - యీ కాగితం చదవండి - మీకే తెలుస్తుంది - ఆయనన్నారు కదా ! నీకు తెలిసిన ఆయనే కదా ! ఇంక కడపటి ప్రయత్నం - ఆయన్నడిగి చూడమన్నారు. కాని అంతకన్న ఏమీ జరగాలని ఆయన ఉద్దేశ్యం కాదు."

"ఆయన ఉద్దేశ్యం ఏమైతే నాకేం..... ఏమిటది ?"

"ఏమో !" ఎవరో వరండాలో నడుస్తున్నట్టు చప్పుడవుతుంది. భయంతో చుక్కమ్మ వింటోంది. సర్వభద్రం లక్ష్యపెట్టలేదు.

"అసలు సంగతేమిటంటే.... నా మీద నీకు మనసు విరిగిపోయింది."

"కాదు, కాదు. మిమ్మల్ని చూస్తే నాకు అమితమైన, చెప్పలేనంత ప్రేమ- ఎవరో వచ్చారు."

"నీ కల్లా ఎట్టానన్నా అతనితో వెళ్ళిపోవాలని తప్ప యింకోటి లేదు. నీక్కావలసిదంతా ఇంతే !"

"మరి యింతకన్న ఏం చెయ్యను ? ముగ్గురు పిల్లలు తోనూ..."

"ముగ్గురా యిప్పుడు !"

కళ్ళు కిందికి వాల్చి "కొత్త పాప అతనిది కాదు." అంది నెమ్మదిగా. బైట చప్పుడు ఎక్కువ అవుతోంది. మెల్లిగా తలుపు నెట్టుతున్నట్టూ, కిటికీలు తోస్తున్నట్టు తెలుస్తోది. ఏమైనా అపాయం కావచ్చు. కాని ఆ మాట విన్న తరవాత సర్వభద్రం యింకేమీ ఆలోచించే స్థితిలో లేడు.

"ఎట్లా తెలుసు ?"

"నాకు బాగానే తెలుసు" అంది ఎక్కడో చూస్తున్న చిరునవ్వుతో ఆలోచిస్తున్నాడు తీవ్రంగా. తలుపు తడుతున్న చప్పుడు విని కోపంతో... "ఎవరు" అని అడిగింది చుక్కమ్మ.

"ఎవరైతేనేం ? వెధవముండని యెవరు రమ్మన్నారు దాన్ని ఈ రాత్రి !" సర్వభద్రానికి పక్కయింటి కోమటామెతో కొంచెం స్నేహమయింది.

"నీ కోసం ఎవతైనా వచ్చిందా ?"

"నాకు తెలీదు. ఈ పక్కయింటి కోమటిదనుకుంటాను."

"కోమటిదా !"

"వెళ్ళి చూస్తాను. ఇక్కడే కూచో... కనపడవు." వెళ్ళి తలుపు తీశాడు. ఎదురుగా సీనయ్య నుంచుని వున్నాడు.

"ఏం లేదు... ఇంకా వుందా, యిక్కడ - నేను అప్పుడు మిమ్మల్ని అన్నమాటలన్నీ మరచిపోండి. నన్ను క్షమించండి" సీనయ్య చాలా మారిపోయినాడు. అతనిని ఎన్నడు గొంతుకు పిసకాలా అని చూసేవాడల్లా, చిరిగిన పేలికలు వేసుకుని ముష్టివాడిమల్లే యాచిస్తో నుంచున్నాడు. తాగుడు వాసనేస్తోంది.

"ఎందుకొచ్చావు ?"

"ఎందుకా ? ఇక్కడే వుందా అది ? నేనుకూడా మీ పాదాల వద్ద ప్రార్థించాలని వచ్చాను. కాని నేను వచ్చానని చెప్పకండి, వొక్కత్తా నీ మనసు కరిగించకలదో లేదో అని నేను కూడా వచ్చాను".

"మళ్ళీ వొచ్చిందాకా ఆంజనేయులు గుడిముందుకూచుని వుంటాను. మేము చాలా అవస్తలో వున్నాము, మేం పోతాం. దయచేసి సాయం చెయ్యండి. ఆ యిల్లూ, తోటా, పశువులూ అన్నీ తాకట్టు పెట్టి కట్టుగుడ్డలతో పోతాం. కాయితాలు పంపిచాను చదివారా ? మీకు చాలా లాభం ! నేను వచ్చానని చెప్పకండి, దాంతో ఎవరో అనండి. నేను వెడుతున్నాను. నా అవసరం, క్షమించండి. కోపం కడుపులో పెట్టుకోకండి, బాబూ... అంటూ నక్కి, దిగి వెళ్ళిపోయినాడు.

"వెధవా ! నా వంటిమీద బట్టలు సరిగా వున్నాయో లేదో చూడాలని వచ్చాడు" అనుకుంటో లోపలికి వెళ్ళాడు సర్వభద్రం.

"ముగ్గురు పిల్లలా ? ముగ్గురు పిల్లలనేనా అన్నావు."

"అవును."

"ఎప్పుడు కన్నావు ?"

చెప్పింది. "ఎవరు వచ్చారు ?" అని అడిగింది.

"ముండని పంపించేశాను."

"నా కెంతో భయమేసింది.... ఈ మంచం వెనక దాక్కుందామనుకున్నాను. రాత్రులు వొస్తో వుంటుందా ? ఇంకేం !"

"ప్రతిరాత్రీ వస్తుందా !"

ఆమె యేమీ రోషంలో మాట్లాడలేదు, వూరికే అడిగింది. ఆలోచనగా తలవంచుకుని నుంచుంది.

"రాదు, ఎన్నడూ రాలేదు. ఈ రాత్రి రావడానికి నాతో ఏదన్నా పని వుండివుండాలి. రా. మరి అవి విప్పేసి యిట్లా పడుకో... చూడు, ఎంత అందంగా వుందో యీ పక్క !"

తలవంచుకుని విచారంగా అట్లానే కూచుంది.

"సరే.... ఐతే నన్ను వదిలి దూరదేశం పోవాలనే ఆలోచన తప్ప నీ కేమీలేదు.

"నిన్ను వొదిలా ! కాదు నీతోనే వుండాలనీ, నా జన్మమంతా నిన్ను కనిపెట్టుకొని వుండాలని ఎంతో వుంది. ఈశ్వరసాక్షిగా చెప్పుతున్నాను. మీరు నమ్మరు."

ఆమెని చూస్తే అతనికి దిగులు వేసింది. ఆమెకి అడిగిన డబ్బంతా యివ్వడానికి వొప్పుకున్నాడు. తనని వదిలి పోవడానికి రెక్కలు తానే చేయించాడు. అతను ఆ మాట అంటోవంటే తన కంఠస్వరమేనా అని ఆశ్చర్యపడ్డాడు. అవును, ఆ డబ్బంతా యిచ్చేస్తే తాను జోగి ఐపోతాడు. ఇంక భాగత్వములేదు, యిల్లులేదు, బంధువులు, పెళ్ళి ఏమీలేదు. మళ్ళీ గుమాస్తాగా బతకాలి. కాని ఆమెకేం ! తాను వెళ్ళిపోతే చాలు తన సంగతి ఏమైతే ఆమెకేం! సరే తీసుకుపోనీ, వెళ్ళి సుఖపడనీ, కష్టాలన్నీ తనే అనుభవిస్తాడు.

"ఏం ! తృప్తి అయిందా ! అన్నాడు.

"అబ్బా" అని అరిచి అతని మీదపడి గట్టిగా కావిలించుకుంది. ఆమె రొమ్ము ఎంత గాఢంగా వూగుతోందా అతనికి తెలుస్తోంది. ఇదివరక్కన్నా ఎంతో ఆవేశంతో అతన్ని ముద్దుపెట్టుకుంటోంది. కృతజ్ఞత, ప్రేమ, దయ అన్నిటితో కూడిన ముద్దుపేర్లతో అతన్ని పిలుస్తోంది. ఆమెకి వొళ్ళు తెలియని ఆ నిమిషాన్ని పురస్కరించుకొని రెవికముడి విప్పాడు. ఆమె వెంటనే దిగులుగా యాడవడం మొదలు పెట్టింది. అతనికి ఆశ్చర్యం కోపమూ కలిగాయి. ఆమెని తననించి తోసేసి "సరే, నీ యిష్ట ప్రకారమే కానీ" అన్నాడ.

"లేదు. లేదు మీరేం చెయ్యమంటే అట్లానే చేస్తాను. సహాయం చెయ్యండి చాలు" అంది.

"అదా సంగతి ! దానికా ! నేను సహాయం చేస్తానని చెప్పానుకదూ! ఇదుగో, నా డబ్బంతా, తీసుకో యిస్తున్నాను" అని కఠినంగా అన్నాడు, బల్ల దగ్గిర కూచుని చెక్కురాసి ఆమె చేతికి ఇచ్చాడు.

"చూసుకో"

"అక్కర్లేదు, ఎంత ?"

"కాదు నాయనా ! నువ్వే చెప్పు."

"ఆరువేలు"

"అమ్మో ? అంతే ! నీ పేరు రోజూ తలుచుకుంటాము. నీకెంతో పుణ్యముంటుంది. నీ తల్లి కడుపు చల్లగా ! మా తోటచూసి ఎవరూ యింత డబ్బిస్తారనుకోలేదు. మరికొంత నువ్వు వుంచుకోరాదా ? అంతా మాకెందుకు?

"తీసుకో, మాట్లాడకు" అన్నాడు కఠినంగా. ఇప్పుడైనా ఆమె మోఖం చూపుతుందను కున్నాడు. కదలకుండా కాచుక్కూచున్నాడు కొంత సేపు "ఏం లాభంలేదు. దాని బదులు ఓ కాయితమిచ్చింది. చదువుకోమని - తెల్లారి రిజిష్టరి చేస్తానంది."

"రిజిష్టరూ అఖ్కర్లేదు - ఏమీ అక్కర్లేదు" అని ఆశతో కూచున్నాడు. అతని మనసులో యేముందో ఆమె కర్థమయింది.

ఏడుస్తో జాకెట్టూ, రెవికా తీసేస్తోంది.

"ఎందుకు ఏడుస్తావు... మునుపు ఏడవలేదే"

"ఏడవటం లేదు. చూడు. తీసెయ్యడంలేదూ.... ఒక్క నిమిసం...." కాని యింకా ఎక్కువగా ఏడుస్తోంది. నేలమీద కన్నీటి చుక్కలు పడుతున్నాయి. తన కిష్టమైనట్టే తను కోరుతున్నట్టే, కనపడాలని నటించడానికి ప్రయత్నించింది.

సర్వభద్రానికి చాలా బాధ కలిగింది. లేచాడు ఆ బట్టలు ఒక చేత్తో తీసుకుని, ఆమె చేతిని పట్టుకుని లేవనెత్తి - "తొరగా... చెక్కు తీసుకుని వెళ్ళు పో. నిన్నేమీ చెయ్యను. వెళ్ళు."

అతనితో మోహంగా మాట్టాడి, అతని మనసు తన కోసంగా మార్చాలని చూసింది. కాని అతనే ఆమెకి బట్టలు వేస్తున్నాడు తొర తొరగా!

చెయ్యి పట్టుకుని వరండాలోకి తీసుకొచ్చాడు.

"నాచేత కాలేదు. మనసొప్పలేదు" అని యేడ్చింది.

"చేతకాలేదా ?"

"లేదు. ఈ రాత్రివొద్దు."

"చాత కాలేదా ? ఆ..... అంతా నిశ్చయించుకునే వచ్చావన్నమాట."

"లేదు నేను వప్పుకున్నాను. కాని ఆయన మీ దగ్గర పడుకుంటే మీరు వొప్పుకుంటారని నన్ను బలవంతం పెట్టి పంపారు."

"మరి యీ సంగతి ముందే ఎందుకు చెప్పలా నాతో."

తల వొంచుకుని ఆమె వెళ్ళింది బదులు చెప్పకండా చీకట్లోకి.

కదలక నిస్పృహతో చీకట్లోకి చూస్తో నుంచున్నాడు సర్వభద్రం.

◆ ◆ ◆

అనువాద రచనాకాలం : 1932

ప్రచురణ : (చుక్కమ్మ కథలు, చుక్కమ్మ కథల సంపుటి) దేశీ ప్రచురణలు, 1957